

Par to, cik bailēm lielas acis, un pasauli, kurā nav pareizo jautājumu

FOTO: Andris Bērziņš

Aija Tūna aicina likt pie malas bailes no nesakārtotās dzīves ienākšanas skolās, pašiem domāt jautājumus un meklēt atbildes atbilstoši tam, kas notiek un ko vēlamies paveikt.

IK AIJA TŪNA

Speciāli „Izglītībai un Kultūrai”

Iepriekšējās nedēļās pasaule atkal runāja par Somiju un turienes izglītības sistēmu, tikai šoreiz Somija daudzus patiesi sabiedēja. Patiesībā mēs šo ziņu no pašiem somiem dzirdējām jau radošās darbības nedēļas izglītības forumā, īsti neapjaušot, cik saasināti iecerētās pārmaiņas var uztvert tradicionālās skolas piekritēji. Britu laikraksts „The Independent” pārstāstīja jaunumus pa savam, un tas izraisīja veselu „kas nu būs?!” jautājumu lavīnu, uz kuru Somijas Nacionālā izglītības padome savā interneta vietnē pat sniedza īsu atbildi ar nosaukumu „Somijas skolās netiek likvidēta mācību priekšmetu mācīšana”.

Kas gan tik radikāls ir iecerēts Somijā? Nekas vairāk kā trīs akcentu pastiprināšana, skaidrāk un noteiktāk paužot mūsdienu pasaules prasību un labāko pedagoģisko risināju-

kas ļautu skolēniem apgūt un pilnveidot spēju mācīties (*the ability to learn*) kā prasmi – tādu pašu kā jebkuru prasmi, jo bez tās nu mūsu dienās nekā.

Praksē tas izpaudīsies (un jau izpaužas) kā tematiskās mācīšanās bloki, kuru izejas punkts būs skolēnu intereses un skolēnu un skolotāju kopīga plānošana un kuri ilgs ne mazāk kā nedēļu, bet ir iespējams (vēlams) – arī ilgāk vismaz vienu reizi mācību gada laikā. Vai tas jums neizliekas dzirdēts? Tematiskā mācīšanās programmā „Soli pa solim” un integrētās mācīšanās mēģinājumi sociālo zinību apgūvē 7.–9. klasē; galu galā mūsu pašu ne gluži īstajās sliedēs aizgājuši projektu nedēļa ir tikai daži no daudziem piemēriem. Tūdaļ gan ir jāsaprot, ka somiem tā nav domāta kā tematiskā mācīšana

“ Skolas mācību vielas nesvarīgums pieaug tādā pašā mērā, kādā tas tiek atšķirts no reālajām sabiedriskajām norisēm.

no sērijas „Viss par...” (auto, puķēm, čiekuriem vai kosmosu), kur veselu nedēļu skaitām, zīmējam, mērām un aprakstām vienu un to pašu un pret trešdienu jau ir piekusuši gan skolēni, gan skolotāji. Somi ir nolēmuši rīkoties līdzīgi zinātniekiem, kuri atrod jautājumu un tad urķējas no visām pusēm, lai atrastu iepriekš nezinātās atbildes. Tas izklausās pēc mēģinājuma atkal savest kopā skolu un dzīvi, kuras gadsimtu gaitā ir aizklīdušas katra savā virzienā.

Pedagoģijas pamatatziņu klasiķis Herberts Gudjons (*Herbert Gudjons*) savulaik ir rakstījis, ka mācību process šodienas skolā ir ārēji noteikts, radot vispirms apātiju un tad agresiju, un „skolas mācību vielas nesvarīgums pieaug tādā pašā mērā, kādā tas tiek atšķirts no reālajām sabiedriskajām norisēm”. Šajā aspektā esam patiešām tālu aizgājuši, tikai ne jau pozitīvajā, bet negatīvajā virzienā, jo gandrīz par pašaprotamu mantru kļuvis apgalvojums, ka – nav jau laika... iet ārā pie dabas, cilvēkiem, uzņēmumiem, norisēm, jo jāpaspēj

izņemt vielu. Ar to nolikšanu atpakaļ, vietā, arī kā nu kuro reizi; ka tikai izņemta.

Savā profesionālajā steigā iegrimuši, nereti nepamanām, kādus vēstījumus sniedzam. Klasika ir stāsts par pirmklasnieci, kura lepnī iepazīstināja ar pāris skološanās mēnešos notikušo: darba burtnīcas priekšā – un lepns „to mēs izņēmām, to mēs izņēmām, to mēs izņēmām”, pāršķirot katru jaunu atvērumu, un neizpratnes pilns skatiens kā atbilde uz jautājumu „un ko tu iemācījies?”. Tāda kaut kur dzirdēta profesionāla terminoloģija, vai ne? Līdz caurviju kompetencēm tur vēl tāls ceļš ejams, kas, šķiet, ir jāsaprot ar pašā mācīšanās procesa apzināšanos. Nevis „cik labi, mēs šodien visu dienu strādājām grupās un nebija jāmacās”, bet „mēs visu dienu mācījāmies – pētot, meklējot, radot, sadarbojoties, diskutējot, DOMĀJOT utt., jo vēlējamies kaut ko noskaidrot vai kaut ko radīt”. Tad mazāk satrauks pareizo atbilžu atcerēšanās, motivācijas veidošana un disciplīnas uzturēšana, jo katrs skolēns pamazām atradis savu vietu un jēgu šajā individuāli kopīgajā mācīšanās procesā.

Kā dzīvē klājas tiem, kuri skolā allaž zināja pareizas atbildes? Dažādi; ne viennozīmīgi. Dzīvē superaugsta vidējā atzīme mēdz arī nesanākt, jo dzīve, sasodīts, nepasaka priekšā, kas, kad un kā jādara, un arī neuzdod pareizos jautājumus – tā skaisti, pa mācību priekšmetiem un tēmām sašķirotus.

Tāpēc, jo ātrāk mēs mudināsim bērnus un radināsimies pašiem domāt kategorijās „kādas zināšanas un prasmes man ir nepieciešamas, lai...”, jo labāk. Daudzpunktes vietā var būt jebkas: lai izārstētu (vai nesāķertu) iesnas, lai izaudzētu puķi vai kartupeļus, lai salabotu mocīti vai uzbūvētu māju, izveidotu jaunu aplikāciju vai pārliecinātu citus par savas idejas lietderību. Tā arī ir tā jaunā Somijas reforma. Tas arī

“ Mēs visu dienu mācījāmies – pētot, meklējot, radot, sadarbojoties, diskutējot, domājot utt., jo vēlējamies kaut ko noskaidrot vai kaut ko radīt.

“ Jo ātrāk mēs mudināsim bērnus un radināsimies pašiem domāt kategorijās „kādas zināšanas un prasmes man ir nepieciešamas, lai...”, jo labāk.

ir tas ceļš, kuru darbīgi prāti allaž ir gājuši, pa reizei traucēdami skolotāju skaisti saplānotās stundas.

Tā būs dzīve, kurā, atceroties kāda cienījama Latvijas skolas direktora stāstīto personisko skolas laiku pieredzi, tas, ka fizikas un ķīmijas molekulas tiešām ir vienas un tās pašas, vairs nav novēlots atklājums, jo ikdienas darbības palīdzēs saprast, ka molekulas nedzīvo fizikā un ķīmijā, bet mūsos un pasaulē ap mums.

Tā būs dzīve, kurā lieliskā dabaszinību skolotāja, kura patiešām kopā ar bērniem pēta pasauli un dara daudz ko brīnišķīgu, pamanīs, ka viņu pie rakstu burtnīcās lappusi pēc lappuses virsrakstā atkārtojas „Pētījums” un „Pētījums”, un atkal „Pētījums”, draudzīgi izlabos kļūdu un atgādinās skolēniem, ka tas, ko viņi dara un kas sagādā tik daudz prieka, ir pētījums, un šis garais i viņiem ir jāpieskata vēl veselā virknē līdzīgu vārdu. Atgādinās to visiem, ne tiem, kuriem ir nepareizi. Turklāt skolotājai tas būtu jādara ne tāpēc, lai liktu kādam justies slikti vai samazinātu atzīmi dabaszinībās, bet tāpēc, ka šis ir svarīgs vārds un labāk, ja acu priekšā būs pareiza versija un veidosies ieradums, kas palīdzēs ikvienā dzīves situācijā.

Savulaik kāds mans kolēģis, ikreiz skatīdamies, kā kāds, cenšoties ātrāk pagatavot kafiju, mēģina nospīst franču presi un atkal dabū preti kārtīgu šļakatu, šūpoja galvu un teica: „Pret fiziku ar spēku neiesāksi...”

Nu kāda tur fizika – kafiju gribas, vai ne? Bet no fizikas, komatiem un daudz kā cita, izrādās, īsti nevar aizmukt pat tad, ja pasludinām, ka „tas un tas mācību priekšmets mani neinteresē” vai „tas man nepadodas”. Tāpēc liksim vien pie malas bailes no nesakārtotās dzīves ienākšanas skolās, pašiem domāsim jautājumus un meklēsim atbildes atbilstoši tam, kas notiek un ko vēlamies paveikt! ■